

**RACİNE, MOLIÈRE, FUZELİER, VOLTAİRE VE SCOTT'UN ESERLERİNDE:
TURQUERİE**

Hamza KUZUCU¹

ÖZET

XV. yüzyılda Fransa'da başlayan Türk kültürünü, dilini, tarihini, sanatını sevme anlamına gelen "Turquerie" kavramı "Türkseverlik" veya "Türk hayranlığı" şeklinde adlandırılır. Turquerie (Türköri), XVIII. yüzyılın başlarına kadar Fransa dışında Avrupa'nın birçok ülkesini de etkisi altına alan bir akımdır. Batı'nın Doğu'yu merak etme, anlamaya çalışma ve ilgi gösterme çabasından doğmuştur. XVIII. yüzyılın başında, Fransız yazar ve yayımcı Antoine Galland'ın, "1001 Gece Masalları"nı Fransızcaya çevirmesi ve Montesquieu'nün "Acem Mektupları"nı yayımlamasıyla Doğu'nun farklılığı, kültürü, insanı ve ince zevk anlayışı o dönemin entelektüel özellikle burjuva sınıfını etkisi altına almış ve bu durum, Batı dünyasında geniş yankı uyandırmıştır. Bu dönemde Turquerie modası; giyimde, edebiyatta, müzikte ve dekorda ön plana çıkmıştır. Batılılar bu moda akımıyla Türk yapımı ürünlere, Türk sanatına, müziğine ve mimarisine ilgi göstererek Osmanlı İmparatorluğu ile Avrupa arasındaki ticari ve kültürel ilişkilerin daha da yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu çalışmada Turquerie akımının ortaya çıkışının tarihsel, kültürel, edebi, sanatsal boyutları analiz edilecek, özellikle (Racine, Molière, Fuzelier, Voltaire ve Scott gibi) Fransız yazarların eserlerinden örnekler verilerek incelenip ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk hayranlığı, Fransız Edebiyat, Molière, Jean-Racine, Voltaire.

**IN THE WORKS OF RACINE, MOLIÈRE, FUZELİER, VOLTAİRE AND SCOTT:
TURQUERIE**

ABSTRACT

XV. the state of liking the Turkish culture, language, history and art that first started in France in the century is called turquerie. "Turkish love" or "Turkish adoration". Turquerie XVIII. it fascinates and fascinates many countries and empires of Europe, except France, until the early centuries. XVIII. at the beginning of the year, the French writer and publisher Antoine Galland translated 1001 Night Tales into French and published Montesquieu's Persian Letters, the difference of the East, its culture, its

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, hmzakuzucu@gmail.com

human and its subtle sense of pleasure, which influenced the intellectual and especially the bourgeois class of that time, aroused wide repercussions in the Western world. In this period, the fashion of turquerie (türkörü) came to the fore in clothing, literature, music and decor. With this fashion trend, Westerners showed interest in Turkish-made products, art, music and visual arts, architecture, and further spread the commercial and cultural relations between the Ottoman Empire and Europe. In this study, the historical, cultural, literary and artistic dimensions of the emergence of the Turquerie movement will be analyzed, and will be examined and revealed by giving examples from the works of French writers (such as Racine, Molière, Fuzelier, Voltaire and Scott).

Keywords: *Turkish admiration, French literature, Molière, Jean-Racine, Voltaire.*

1. GİRİŞ

Fransızların düşüncesinde yer alan *Turquerie* (Türk hayranlığı), uzun zamandır sadece *öteki*'ni değil, aynı zamanda zorlu düşmanı da temsil etmiştir. Türkler, yüzyıllar boyunca Fransızları korkutmanın yanı sıra onları uzun bir dönem de büyülemiştir. Türkleri tanımadıkları için acımasız, barbar bir millet olarak gören Fransızların düşüncesi zamanla değişmiş, Türkler ve Türkiye onlar için uzak, garip, egzotik, zarif bir oryantal yapı olarak görülmeye başlanmıştır.

Fransızların Türklerle karşılaşması ve iki millet arasındaki tarihsel ilişkiler, Selçuklular Dönemi'ne dayanmaktadır. 1096-1099 tarihleri arasında gerçekleşen I. Haçlı Seferinde misyonerlik çalışmaları yapan Pierre L'Ermite ve Godefroy de Bouillon gibi Fransız keşifler Türk kültürüne tanıklık etmiş ve bu kültürü Avrupalılara tanıtan öncü kişiler olmuşlardır. Haçlı Seferleri sırasında Fransızların bir kısmı ülkelerine dönmemiş, Doğu'da özellikle dönemin Bizans İmparatorluğu'nun merkezi olan Konstantinopolis'te kalmış ve bu şehirde bulunan Fransız tüccarlar zamanla Türklerle kaynaşmışlardır.

Fransız tiyatro literatüründe Türkler hakkında sergilenen ilk oyunun XV. yüzyılda ortaya çıktığını Banu Bilgicioğlu, şu şekilde ifade etmektedir: Şehzade Mustafa'nın (1515-1553) idamı bizde ağıtlar yakılmasına sebebiyet verirken Batı'da daha çok trajik oyunlar yazılıp sahnelenmesi şeklinde olmuştur. G. Bounin tarafından 1561'de yazılan *La Sultane* adlı oyun, Fransa'da Türkler hakkında yazılan ilk tiyatro eseri olarak bilinir. (Bilgicioğlu, 2007: 106)

Jacque Morel, *Bajazet*'in giriş bölümünde XVII. yüzyılın oyun yazarlarının genellikle Türklerin tarihine atıfta bulunmasını, kronolojik sıralamayla anlatır. Yazar, 1402 yılında Sultan I. Beyazıt'ın Timur tarafından esir alınması olayının, Jean Magnon'un *Büyük Timur ve Beyazıt*, (1648) adlı eserinde Racine'nin trajedisine esin kaynağı olduğunu söyler. 1553'te Kanuni Sultan Süleyman'ın, Hürrem Sultan'ın kıskırtmasıyla Sultan Mustafa'yı idam ettirmesi olayının Jean Mairet'nin *Büyük ve Son Süleyman* (1639) adlı şiirinde yer aldığını ve bu olayın birçok şaire de ilham verdiğini belirtir. 1622'de Sultan Osman'ın Yeniçeri isyanından sonra boğularak öldürülmesi olayının 1647'de Tristan l'Hermite

trajedisinde yer aldığını ve dönem romancılarının da Türk tarihini fazlasıyla eserlerinde konu edindiklerini ve bunlardan biri olan Madeleine de Scudéry'nin 1641'de *İbrahim veya Şanlı Paşa* romanında ortaya çıktığını dile getirir. 1656'da Segrais'nin kısa öykülerin sonuncusu olan *Floridon ve Tedbirsiz Aşk*'ta ise *Beyazıt*'in tarihine yer verdiğini ifade eder. (Morel, 1995: 8-9) ²

2. TURQUERIE'NİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ

Türklerin Fransızlarla resmî ilişkilerinin başlangıcı 1483'e uzanmaktadır. Sultan II. Bayezid'in Fransa'da tutulan kardeşi Cem Sultan'ın durumu hakkında bilgi almak üzere XI. Louis'ye göndermiş olduğu bir elçiyle bu ilişkiler başlar. Nejat Göyünç'ün bu konuyla ilgili ifadeleri şu şekildedir: “Kanuni Sultan Süleyman Devri'nde Jean de la Foret'nin İstanbul'a gelişiyle daimi Türk-Fransız ilişkileri başlasa da bu münasebetler daha da geriye gider. Nitekim, kitabın birinci makalesinde II. Bayezid'in Fransa Kralı XI. Louis'ye 1483'te gönderdiği bir mektuba yer verilmiştir: Nicolas Vatin, “Diplomatik açılışa başarısız bir girişim: Sultan II. Beyazıt'ın elçisinin XI. Louis'ye güven mektubu (1483).” (Göyünç, 1986: 252)

Bu olayla ilgili olarak Géraud Poumarède makalesinde Nicolas Vatin'nin görüşüne yer vermektedir: “1483'te XI. Louis, Sultan II. Beyazıt tarafından kendisine dostluk ve birlik antlaşması sunmak için gönderilen bir elçiyi kabul etmedi. Görünüşe göre hükümdar, hayatının son günlerinde, kâfirle temasın ruhunun kurtuluşunu tehlikeye atacağından korkuyordu.” (Poumarède, 2009: 63) ³

XVI. yüzyıl başlarında, I. François'nın Fransa'ya yönelik Alman tehlikesinin artmaya başlaması karşısında Türk dostluğuna ihtiyaç duyması, Kanuni Sultan Süleyman'dan yardım istemesi o dönemde iki ülkenin ilişkilerinde en önemli dönüm noktası olmuştur. Bu tarihî olayın yansımalarının birçok alanda özellikle siyasi ilişkilerde, sanat ve edebiyat alanında görülmesiyle XVIII. yüzyılın sonlarına doğru etkisini sürdüren *Türköri* düşüncesi, Fransız entelektüel çevrede yerini almaya devam etmiştir.

Turquerie; moda, resim veya iç dekorasyon gibi çeşitli alanlarda beş yüz yıldan fazla bir süredir Batı kültürü için tükenmez bir ilham kaynağı olarak tanımlanmıştır. Böylece Osmanlı sanatının geleneksel motifleri ve objeleri, egzotik harem ve hamamlar, halı, ipek ve seramikten laleler, tütünden kahveye kadar birçok konu bu kavramın alanına girmiştir.

Fransız edebiyatında Turquerie imgelerini içeren trajedi ve traji-komedi türünde yaklaşık 24 oyun, -14'ü Hürrem Sultan'ın evliliğine ait konuların işlendiğine dair sayısal veriler- olduğunu Sylvie Requemora *Turquerie* (Requemora, 2004: 133-151) başlıklı makalesinde belirtmektedir. Bunların en önemlilerinden birisi de Fransız tiyatrosunun büyük yazarı Jean-Baptiste Poquelin Molière'e aittir.

² Alıntının çevirisi tarafımızdan yapılmıştır

³ Alıntının çevirisi tarafımızdan yapılmıştır.

Molière'in, *Kibarlık Budalası*, (*Le Bourgeois Gentil Homme*) adlı oyunun ilk temsili 14 Ekim 1670 tarihinde Şambord Şatosu'nda (Château de Chambord) yapılmıştır. IV. perdenin IV. sahnesinde *Turquerie* modası Türk kıyafetli oyuncular tarafından, "Türk Merasimiyle" ortaya konulmuştur. Oyunda, Müftü, Dört Derviş, Altı Türk Dansçı, Altı Türk müzisyenin yanı sıra diğer Türk imgelerini hatırlatan unsurlar yer almaktadır. Tiyatro etkinliklerinde ortaya çıkan *Turquerie*, zamanla diğer sanat alanlarına da esin kaynağı olmuştur.

Molière'in "*Kibarlık Budalası*" XVII. yüzyıl sonlarındaki diplomatik ve sosyal olayları komedi türünde en iyi yansıtan oyundur. Molière bu oyununda özellikle Fransa'nın Osmanlı Devleti'yle ilgili ilişkilerini eleştirir. Oyunda 1669 yılında Fransa, Paris'e elçi olarak gönderilen Müteferrika Süleyman Ağa'nın "Güneş Kral" olarak adlandırılan XIV. Louis'nin huzuruna çıkışı ele alınmaktadır. Kralın, elçinin karşılama töreni için yaptığı harcama dikkate değerdir. Taha Toros bu tarihi kabul hazırlığını şu şekilde anlatır: Kral'ın Türk elçisini karşılamak için giydiği elbise, dünya kurulalı beri hiçbir imparator tarafından giyilmemiş zenginlikteydi. Bu elbise, kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherat âbidesi gibiydi. Sarayın kuyumcusu Armesson, *Le Journal d'olivier* de yayınlanan "Le frère d'Armesson" adlı hâtıratında XIV. Louis' nin, Türk sefirini kabul merasiminde giymek üzere kendisine hazırlattığı bu özel elbise için 14 milyon frank sarf edildiğini ve görenlerin gözlerinin kamaştığını anlatmaktadır. (Toros, 1968: 11)

Fransa Kralı XIV. Louis tarafından Osmanlı Elçisi Süleyman Müteferrika'yı Saint-Germain-en-Laye'de huzuruna kabul edişi. 5 Aralık 1669.⁴

Kralın ve yakın çevresinin gösterişli süslerini, karşılama töreninde bulunanların üzerlerindeki değerli taşlarla bezenmiş göz alıcı kıyafetlerini umursamayan Türk elçisi Süleyman Ağanın, kralın

⁴ Haydn Williams, *Turquerie - 18. Yüzyılda Avrupa'da Türk Modası*, Yapı Kredi Yayınları, 2015, s. 32

DOI: 10.38120/banusad.1114724

BANÜSAD, 2023; 6(2), 20-31

şatafatlı kıyafetini padişahının atının süsüyle kıyaslaması, söz konusu süslemelerin kralınkinden daha gösterişli olduğunu söylemesi, sarayın kabul salonuna alelâde günlük bir kıyafetiyle giriş yapması, kralı rahatsız etmiş ve onun öfkenlenmesine neden olmuştur. Elçinin görünüşü ve söylemi sarayda soğuk karşılanmış bunun üzerine XIV. Louis, zayıflayan saygınlığını kurtarmak adına Molière'den Türkleri gülünç düşürmek için bir komedi yazmasını istemiştir. Ancak oyun sahnelendiğinde Molière'in Türkleri değil de kralın kendisini ve çevresini gülünç duruma düşürmesi, kralı büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştır. Doğu uzmanı Laurent d'Arvieux, bu durumu şu şekilde belirtir: "Majesteleri, Molière ve Lulli'ye ulaşmamı emretti ve Türklerin kıyafetlerinden ve tavırlarından bir şeylerin bir tiyatro oyunda sahnelemesini istedi. (...) Türklerin tavırlarını ve Türk giysileriyle olan her şeyden sorumluydum ..." (Rebuffat, 2007-2009: 29)⁵

Fransa - Caen Belediyesine ait tiyatrodaki sahnelenen *Kibarlık Budalası* oyunundan *Turquerie* imgeleri arasında kabul edilen giysilerin resimleri aşağıda görülmektedir ;

Fransız edebiyatında Türköri imgelerini kullanan diğer önemli bir isim de Jean-Baptiste Racine'dir. XIV. Louis'ye yazdığı *Alexandre le Grand* (1665) adlı övgü şiiriyle kralın desteğini kazanan Racine, oyunlarında yarattığı karakterlerin inandırıcılığı ile Fransız klasik tiyatrosunda, trajedi türünün öncüsü olarak kabul edilir. Racine, bir taraftan tarihten seçtiği oyun kahramanlarını, bir taraftan da kendi döneminde yaşayan insanları gerçekçi bir biçimde betimlerken, ayrıca Fransa'nın Osmanlı İmparatorluğu ile olan siyasi ilişkilerinden de esintiler sunar. Oyunlarında özellikle Fransız büyükelçilerinin, seyyahların ve yazarların Türklerin tarihi hakkında aktardıkları tarihî bilgiler, hikâyeler ve gelenekler yer almaktadır. Racine'in etkisini Marie Claude-Canova-Green şu sözlerle ifade eder: 1640'larda, birçok oyun yazarı aynı ilham kaynağından yararlanarak Türk tarihinin farklı dönemlerini ele aldı. Daha yakın zamanlarda, bilimsel kitapların ve seyahatnamelerin yayınlanması *Turquerie*'yi yeniden moda hâline getirdi. (Claude-Canova-Green, 2009: 16)⁶

⁵ Alıntının çevirisi tarafımızdan yapılmıştır.

⁶ Alıntının çevirisi tarafımızdan yapılmıştır.

Racine, *Bajazet* adlı oyununda Osmanlı sarayındaki iktidar ve gönül ilişkilerini konu almıştır. Oyundaki kahramanların isimleri Türkçeye yakın isimlerdir; Bayazıt (Beyazıt), Acomat (Ahmet), Osmin (Osman), Zatime ve Zaire oyun karakterleridir. Çiğdemoğlu, Racine'nin tiyatro anlayışını şu şekilde ifade etmektedir: XIV'üncü Louis zamanında Fransa'nın doğu ile olan ilişkilerinin arttığını görüyoruz, Kral, François I'in imzaladığı kapitülasyonları yenilemiş, Türkiye ve Suriye'den elçiler kabul etmiştir. Bu arada İstanbul'a gönderilen birçok imtiyazlı elçi dikkatimizi çekmektedir. Racine 1620'de *Bajazet*'yi yazarken Kont de Cezy'in seyahat hikâyelerinden ilham almıştır. (Çiğdemoğlu, 1998: 108)

Bajazet (*Bayazıt*), Racine'in, 1623 ile 1640 yılları arasında hüküm süren, genç yaşta yani 11 yaşında padişah yapılan ve 28 yaşında ölen Osmanlı sultanı IV. Murad'ın saltanatıyla ilgili aşk, entrika, iktidar mücadelesini gözler önüne seren trajedi türünde bir oyundur.

XVIII. yüzyılda Avrupa'ya giden elçilerin görünüşleri, davranışları, kıyafetleri ve günlük yaşantıları Batılıları etkilemiş, onların Türkler gibi yaşamaları, Türkler gibi giyinmeleri ve evlerini Türklere özgü döşemeleri gibi birçok durumu olağan hâle getirmiş, sonuç olarak da Avrupa'da Türk modası yaygınlaşmış özellikle de Fransızlar bu akıma çok fazla ilgi duymuş ve uymuştur.

Türköri imgelerini kullanan başka önemli bir isim de Louis Fuzelier'dir. Louis Fuzelier'nin 1735 tarihinde yazdığı *Les Indes Galantes* (Yürekli Hintliler) adlı ünlü balesi, aşk temasını uzak diyara ait egzotizm ile birleştirmiştir. Türklerin yüceltildiği ilk eserlerden olan bu balede "Le Turc Généreux" (Gönlü Yüce Türk) adlı ikinci perdenin giriş bölümünde belirtilen olay yerinin, Türklerin bulunduğu bir bölge olduğu Fuzelier tarafından dile getirilmektedir: "Sahne, Hint Denizi'ndeki bir Türk adasının limanındadır."⁷ (Fuzelier, 1735: 24) Bale sahnesinde ise adada yaşayan Osman Paşa'nın, tutsağı Fransız Emilie'ye olan aşkının hikâyesi anlatılmaktadır. Aşağıdaki resimde Emilie karakterinin üzerindeki giysilerin *Turquerie* akımına ait izleri görülmektedir.

18. yüzyılda Avrupa'da sahne sanatları ve oyuncuların kostüm tasarımı *Turquerie* akımının etkileri *Les Indes galantes*'de sahne örneği.

(Resim 1)

⁷Alıntının çevirisi tarafımızdan yapılmıştır.

XIX. yüzyıl Türkofil (Türksever) yazar ve devlet adamı Alphonse de Lamartine Racine'nin oyun hakkında *Bilinen Edebiyat Dersleri* (Cours familier de littérature) adlı dergide: Beyazıt trajedi oyunu üstün güzellikler sunuyor, ancak Fransız Sarayı kibarlarının Osmanlı geleneklerini uygulamaları kendilerini gülünç durumu düşürmüştür, (Racine, 1972: 151) yorumunu yapmıştır. Léon Lejealle ise, biyografik notunda, Racine, De Mézetay'nın *Türklerin Tarihi* (1650) eserine ve aynı zamanda yakın dönemde yayınlanmayan eserlere de başvurduğu bilgisini vermekte, Du Verdier'nin *Türklerin kısa tarihi* (1665) ve Thévenot'nun *Yakın Doğu'da gerçekleşen seyahat münasebeti* (1665), (...) XVII. yüzyılın Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait siyasi yaşam iklimini ustaca yeniden ortaya çıkarmayı başardığını ifade etmektedir. (Racine, 1972: 16)

Osmanlı Devleti, XVI. yüzyılda Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biriyken XVII. yüzyıldan itibaren Avrupa güçleri karşısında zayıflamaya başlamıştır. XVIII. yüzyıla gelindiğinde Batı'nın Türkler için duyduğu korku yerini merak anlayışına bırakmış, bu andan itibaren Avrupa'da Türk esintilerine rastlamak mümkün olmuştur. XVIII. yüzyılın başlarında Türk-Fransız ilişkileri çerçevesinde, 1720'de Fransa Kralı XIV. Louis'nin Sarayı'na Osmanlı Büyükelçisi Mehmet Efendi'nin kabulüyle *Turquerie* ve diğer egzotik nesnelere yönelik hayranlık hızla artmıştır. 1742'de Mehmet'in oğlu genç Said Efendi'nin Paris Büyükelçisi olarak atanması, ilişkileri yeni bir zirveye taşımıştır. Bu yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu'nun egzotizmi Fransız yazarları büyülerken, Türkofil yazar, ressam ve gezginlerin yanında aynı zamanda Türkofobik hikâyelerin sayısı da artmaya devam etmiştir. *Turquerie*'nin XVIII. yüzyılın ortalarına doğru etkisini devam ettirmesinden sonra bu kavramın “Oryantalizme” dönüşmesiyle resimde, müzikte ve edebiyatta Türk imgesini gerçekçi bir şekilde eserlerine yansıtan yazar ve sanatçıların yanında hayalperest bir tarzda yapıtlar ortaya çıkaranlar da olmuştur. Bunlar arasında Türkofoblar olarak değerlendirebileceğimiz Montesquieu'nün (1689-1755) *İran Mektupları*, Voltaire'in (1694-1778), *Zaire* (1732), *Candide* (1759), *Felsefe sözlüğü* (1764) dikkatleri çekmektedir.

Voltaire'in yazdığı *Zaire* (1732) adlı trajedi türündeki eser Türk modasının Batı tiyatrosuna olan etkisi açısından önemlidir. Oyun, Kudüs sultanı Orosmane ile tutsakları arasında geçer. Orosmane Müslümandır ve tutsakları arasında Müslüman olmayan Zaire'yi sevmektedir. Bu eser, Türk modasının Fransız tiyatrosundaki ilk örneklerinden birisi olarak yer almaktadır. *Turquerie* esintisini yansıtan *Zaire*'nin kıyafeti bunun en iyi göstergesidir:

(Resim 2)

(Resim 3)

XVIII. yüzyılın son trajedi örneklerinden “Mustafa ve Cihangir” (Mustapha Et Zeangir), Sébastien-Roch Nicolas tarafından ilk kez 1776'da Fontainebleau'da kraliyet ailesi huzurunda sahnelenmiştir. Oyun, Soliman'ın (Süleyman) ikinci eři Roxelane (Hürrem) ve oğlu Zéangir (Cihangir) ile padişahın büyük oğlu ve meşru varisi Mustapha (Mustafa) arasında geçmektedir. Oyunda taht ve saray entrikaları anlatılır. Oyunun Fransa'nın son kraliçesi Marie Antoinette'nin şatosunda sahnelenmesi için bir Türk odası oluşturulmuş ve sultan rolü ise Marie-Justine Duronceray tarafından üstlenilmiştir. Sahnede yer alan Osmanlı Türk kadınına ait bir giysi örneği aşağıdaki fotoğrafta görölmektedir.

Marie Antoinette Fontainebleau şatosundaki Türk esintisiyle düzenlenen yatak odası (Resim 4)

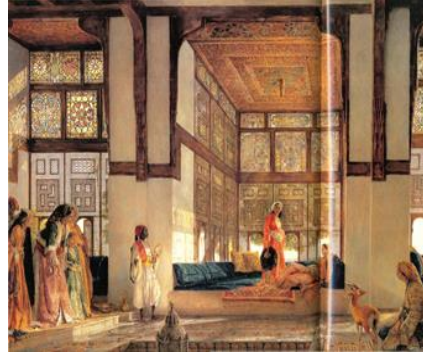
Marie-Justine Duronceray Türk kadınlarının giysileriyle (Resim 5)

Haydn Williams “*Turquerie*” 18. Yüzyılda Avrupa'da Türk Modası” adlı eserinin başında Türköri kavramı ile ilgili aydınlatıcı nitelikte olan şu tanımlı vermektedir: “Turquerie Osmanlı Türk dünyasında çeşitli sanat biçimlerinde ortaya çıkan Avrupa bakışını tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Varsayılan konunun bir tasvirinden ziyade onu tasarlayan kültürel ortamın bir yansımasıdır. Belli sınırlar içinde “turquerie” bir sanatçının istediği her şey olabilir; değişken ve hayali karakterin kısmen bir ya da birkaç mesafeden bakışıyla ilgili bir görünüş olmasından kaynaklanır. Öncelikle eğlence ve haz sağlamanın bir aracı olmasına karşın bazen statü ve ihtişamı vurgulamaya yönelik daha simgesel bir rolle ve hatta kurulu düzene eleştiriyi işleyecek şekilde kullanıldığı da olurdu. Turquerie bir üslup değildi; daha çok 18. yüzyılın gelişim seyrinde farklı yerlerde, değişik tepkiler uyandıran bir temaydı.” (Haydn, 2015: 7)

Philippa Scott, XVIII. yüzyıl Osmanlı sanatının, aşağıda verilen bazı resim örneklerinde olduğu gibi, geleneksel halı motiflerini, tekstilden objelere uzanan desen çeşitliliğini çağdaş bakış açısıyla *Turqueries* adlı çalışmasında sunmaktadır. Bunlardan birkaçı şunlardır:

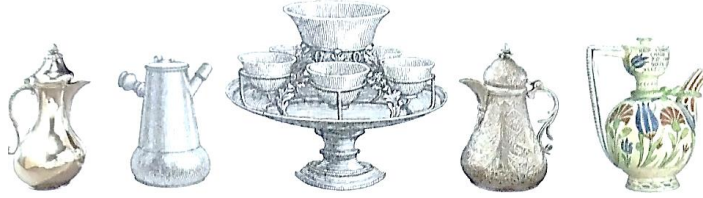
Sultan, Charles Van Loo, 18. yüzyıl. Chéret Müzesi, Nice. Charles Van Loo, Gobelins, 772'de duvar halısı.

Kabul, John Frederick Lewis, 1873. Yale İngiliz Sanatı Merkezi, Paul Mellon koleksiyonu.

İstanbul sokaklarında kahve satıcısı, Hollanda gravürü, 17. yüzyıl.*

Kahve takımları

Halılar

İpek giysiler

L.M.W. Montagu Osmanlı kıyafetiyle

Kavuk

Bir çift nalın

Tabak

3. SONUÇ

Bu çalışmada konunun uzmanlarının eserlerinden aktarımlarla farklı şekilde ele alınan *Turquerie* (Türköri) kavramının çeşitli açılımlarına yer verilmiştir. *Turquerie*, Batı dünyasının Osmanlı Türk dünyasının kültüründen etkilenmesi ve bunu kendi kültürlerine yansıtmasıyla ortaya çıkan bir akımdır. Farklı yerlerde farklı şekillerde algılanmış olsa da bu çalışmada Türk korkusu dışında daha çok Türk hayranlığını içinde barındıran algılayış sergilenmeye ve aktarılmaya çalışılmıştır. Türk imgesinden etkilenen Batı bununla ilgili değişik eserler vermiş, bunlar uzun soluklu yansımalarıyla çeşitli alanlarda kendini göstermiştir. Batı'nın Doğu'ya yönelmesi, anlamaya çalışması ve ilgi göstermesi çabasından doğan "Türkseverlik" veya "Türk hayranlığı" olarak adlandırılan *Turquerie* bir dönemin tarihi, sanatsal, kültürel boyutları kapsamında Batı'da oldukça etkili olmuştur. Çalışmamızda Ortaçağ'dan itibaren üç yüz yıldan fazla bir süredir *Turquerie*'nin birçok eserde, sanatsal ve edebi çeşitli alanlardaki etkileri incelenmiştir. Tiyatro etkinliklerinde ortaya çıkan *Turquerie*, zamanla diğer sanat alanlarına da esin kaynağı olmuş, Batı kültürü için tükenmez bir ilham kaynağı haline gelmiş, Osmanlı sanatının geleneksel motifleri ve objeleri bu kavramın alanına girmiştir.

Osmanlı Türk sanatının ince zevk anlayışının yansıtıldığı bir moda akımı olarak giyimde ve dekorda ön plana çıkan, birçok Fransız eserinde izdüşümünü bulan Türk modasının tarihsel, kültürel, edebi, sanatsal boyutları eserlerden örneklerle analiz edilmiştir. XV. yüzyıldan XVIII. yüzyılın başlarına kadar Avrupa'nın birçok ülkesini etkisi altına alan bu moda akımıyla, Türk sanatına, müziğine ve mimarisine olan ilginin artışıyla Osmanlı İmparatorluğu ile Avrupa arasındaki ticari ve kültürel ilişkilerin daha da geliştiği görülmektedir. Çalışmada, Türk imgelerinin Fransız edebiyatında, özellikle de tiyatro eserlerine ilham kaynağı oluşu Racine, Molière, Fuzelier, Voltaire ve Scott gibi Fransız yazarların eserlerinden hareketle incelenmiştir. Sonuçta, Türk kültürel bileşenlerine yönelik Fransa'da uyanan eğilim ve bu eğilimin Avrupa'yı da saran moda anlayışının bir döneme damgasını vurduğu, uzun soluklu olduğu, karşılıklı etkileşim içine girildiği, iki ayrı dünyanın birbirini anlamaya çalışma çabasıyla iletişimin arttığı, her türden alverişin yapıldığı çift taraflı bir kazancın ortaya çıktığı söylenebilir.

KAYNAKÇA :

Bilgicioğlu, B. (2007) “16. ve 18. Yüzyıllar Arasında Avrupa ve Osmanlı Münasebetleri Neticesinde Osmanlı Kültür ve Sanatının Avrupa Toplumunu Üzerinde Gösterdiği Etkileşimlerden Bazı Örnekler”, Sanat Tarihi Yıllığı, Sayı 19.

Canova-Green, M. C. (2009) “Racine, Bajazet“, Petit Classique, Ed. Larousse, s. 16.

Çiğdemoğlu, S. (1998) “Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi - DTCF Dergisi” Cilt:38 Sayı:01.02

Fuzelier, L. (1735) “Les Indes galantes, ballet héroïque, Académie royale de musique”, Paris.

Göyünç N. (1986) “Osmanlı Araştırmaları VI, İstanbul”, s. 252.

Hellot, M.-C. (1998) “Compte rendu de [Le sérail des passions : Bazajet].” Jeu, (87), 66–70.

Morel, J. (1995) “Bajazet”, Flammarion, Paris, ss. 8-9

Poumarède, G. (2009) “Les Envoyés Ottomans à La Cour de France : D'une Présence Controversée L'Exaltation d'une Alliance (XV.-XVIII. siècles). Turcs et Turqueries, (XVIe - XVIIIe siècles)”, Collectif, Éditeur : PU Paris-Sorbonne, s. 63.

Racine, J. (2018) “Théâtre de Jean Racine, Britannicus. Bérénice. Bajazet. Mithridate”, Tome II., Bibliothèque Larousse, s. 133.

Racine, J. (1972) “Bajazet, Nouveau Classique Larousse”, s. 151.

René Rebuffat, (2007-2009), “Mamamouchi. La métamorphose du Bourgeois gentilhomme”, Bulletin de la Société nationale des Antiquaires de France, s. 29.

Requemora, S. (2004) “Les Turqueries : une vogue théâtrale en mode mineur“, Littératures classiques, n° 51, ss : 133-151.

Scott, P. (2001) “Turqueries”, Trad.Christian-Martin Diebold, Thames & Hudson, Londres.

Toros, T. (1968) “XVII. Asırda Kahveyi Fransa'ya Tanıtan Türk Elçisi”, Hayat Tarihi Mecmuası, 01.12.1968, no: 11. URI : <https://id.erudit.org/iderudit/25690ac>

Williams, H. (2015) “Turquerie - 18. Yüzyılda Avrupa'da Türk Modası”, Yapı Kredi Yayınları, s. 32.

İnternet kaynakları:

Resim 1 :

https://www.wikiwand.com/fr/Les_Indes_galantes#Media/Fichier:Zuleika_Before_Giaffir.jpg

Erişim: 29 Mart 2023

DOI: 10.38120/banusad.1114724

BANÜSAD, 2023; 6(2), 20-31

Resim 2 : <https://gallica.bnf.fr/essentiels/voltaire/zaire> - Erişim: 29 Mart 2023

Resim 3 :

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Zaire_\(oyun\)#/media/Dosya:Giuseppina_Grassini_by_Louise_%C3%89li_sabeth_Vig%C3%A9_Le_Brun_2.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Zaire_(oyun)#/media/Dosya:Giuseppina_Grassini_by_Louise_%C3%89li_sabeth_Vig%C3%A9_Le_Brun_2.jpg) - Erişim: 29 Mart 2023

Resim 4 : https://www.herodote.net/Favorite_du_sultan-synthese-662-355.php

Erişim: 29 Mart 2023

Resim 5 : [https://www.alamy.com/duronceray-marie-justine-benoite-](https://www.alamy.com/duronceray-marie-justine-benoite-image418325685.html?imageid=E2DBF071-7243-4C17-82E4-6757DFB59106&p=1433006&pn=1&searchId=bad9c31ce04fd01ac7c6d4a4805dc82e&searchtype=0)

[image418325685.html?imageid=E2DBF071-7243-4C17-82E4-](https://www.alamy.com/duronceray-marie-justine-benoite-image418325685.html?imageid=E2DBF071-7243-4C17-82E4-6757DFB59106&p=1433006&pn=1&searchId=bad9c31ce04fd01ac7c6d4a4805dc82e&searchtype=0)

[6757DFB59106&p=1433006&pn=1&searchId=bad9c31ce04fd01ac7c6d4a4805dc82e&searchtype=0](https://www.alamy.com/duronceray-marie-justine-benoite-image418325685.html?imageid=E2DBF071-7243-4C17-82E4-6757DFB59106&p=1433006&pn=1&searchId=bad9c31ce04fd01ac7c6d4a4805dc82e&searchtype=0)

- Erişim: 29 Mart 2023

Resim 6 : [https://www.google.com/search?q=marie-](https://www.google.com/search?q=marie-antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&tbm=isch&ved=2ahUKEwiLjanDzP_9AhVDxKQKHRstA4IQ2-cCegQIABAA&oq=marie-antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJ1D7JFi5K2CgNWgAcAB4AIABgQKIAccFkgEDMi0zmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&scIent=img&ei=DWAjZMvSL8OIkwWb2oyQCA&bih=625&biw=1366#imgrc=sIDFvIUIMqjBTM)

[antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&tbm=isch&ved=2ahUKEwiLjanDzP_9AhVDxKQKHRstA4IQ2-cCegQIABAA&oq=marie-](https://www.google.com/search?q=marie-antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&tbm=isch&ved=2ahUKEwiLjanDzP_9AhVDxKQKHRstA4IQ2-cCegQIABAA&oq=marie-antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJ1D7JFi5K2CgNWgAcAB4AIABgQKIAccFkgEDMi0zmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&scIent=img&ei=DWAjZMvSL8OIkwWb2oyQCA&bih=625&biw=1366#imgrc=sIDFvIUIMqjBTM)

[antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJ1D7JFi5K2CgNWgAcA](https://www.google.com/search?q=marie-antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&tbm=isch&ved=2ahUKEwiLjanDzP_9AhVDxKQKHRstA4IQ2-cCegQIABAA&oq=marie-antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJ1D7JFi5K2CgNWgAcAB4AIABgQKIAccFkgEDMi0zmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&scIent=img&ei=DWAjZMvSL8OIkwWb2oyQCA&bih=625&biw=1366#imgrc=sIDFvIUIMqjBTM)

[B4AIABgQKIAccFkgEDMi0zmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&scIent=img&ei=DWAj](https://www.google.com/search?q=marie-antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&tbm=isch&ved=2ahUKEwiLjanDzP_9AhVDxKQKHRstA4IQ2-cCegQIABAA&oq=marie-antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJ1D7JFi5K2CgNWgAcAB4AIABgQKIAccFkgEDMi0zmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&scIent=img&ei=DWAjZMvSL8OIkwWb2oyQCA&bih=625&biw=1366#imgrc=sIDFvIUIMqjBTM)

[ZMvSL8OIkwWb2oyQCA&bih=625&biw=1366#imgrc=sIDFvIUIMqjBTM](https://www.google.com/search?q=marie-antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&tbm=isch&ved=2ahUKEwiLjanDzP_9AhVDxKQKHRstA4IQ2-cCegQIABAA&oq=marie-antoINETTE+t%C3%BCrk+odas%C4%B1&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJ1D7JFi5K2CgNWgAcAB4AIABgQKIAccFkgEDMi0zmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&scIent=img&ei=DWAjZMvSL8OIkwWb2oyQCA&bih=625&biw=1366#imgrc=sIDFvIUIMqjBTM) - Erişim: 29 Mart 2023